

En stor del av kvinnorna som bor på HVB-hem har varit utsatta för våld. Ändå är det ovanligt att behandla beroende och trauma samtidigt. Linköpings Stadsmissions HVB-hem Oasen är ett undantag. Vi ser våldet och beroendet som olika enheter, som försvårar och förstärker varandra. De måste därför bearbetas parallellt, säger verksamhetschef **Caroline Karlsson.**

TEXT / FOTO ZANDRA ERIKSHED

På Oasen behandlas
**TRAUMA OCH
BEROENDE
SAMTIDIGT**

DET ÄR TRE dagar före jul. I ett samlingsrum på Oasen i Linköping slår vårdaren **Julia Gabrielsson** in runda burkar i rött och krusar gyllene snören. En butik i staden har lämnat en stor donation med kroppsprodukter till Linköpings Stadsmission.

– Tjejerna ska få dem som en gåva på julaftonsmorgon, så kan de känna sig fina och lukta gott hela dagen, säger Julia.

I fönstren sjunger änglakörer i porslin och senare i dag ska granen kläs.

– Vi jobbar mycket på att få det att kännas som ett hem. På sommaren har vi en fantastisk grön trädgård, så Oasen är ett passande namn, säger föreståndaren **Caroline Karlsson**.

JULEN ÄR EN särskilt känslig tid för många. Därför har personalen valt att inte tillfråga kvinnorna om att ställa upp på intervju.

– Vi beslutade att det inte var lämpligt utifrån det läge våra klienter just nu är i. Det blir extra påtagligt runt jul att livet inte är så som de önskar. De påminns om sin utsatthet, många traumatiska minnen kommer upp och det är tungt att fira jul utan sina barn.

På Oasen försöker man parera eskaleringen med ännu tydligare struktur, mer personal på plats och genom att skapa nya, positiva minnen av jul och nyår.

– De är värda att få uppleva en fin jul.

HVB-HEMMET LIGGER mitt i Linköping, i två gulputsade, k-märkta byggnader. Stadens största parkeringshus är närmaste granne. Hit har våldsutsatta kvinnor med substansmissbruk kommit sedan 1993. Här finns sjutton platser och just nu bor här elva kvinnor mellan 21 och 60 år. De flesta stannar mellan tre månader upp till ett år.

För att få en plats krävs ett biståndsbeslut genom socialtjänsten i hemmahörande kommun, beviljad vårdvinstelse

eller kontraktsvård istället för straff genom domstolsförhandling, samt en ansvarsförbindelse mellan LVM-institution och hemmahörande socialtjänst. Kvinnan måste vara motiverad och ansöka om en behandlingsinsats i form av HVB-vård. Hon får även ett informationsamtal, helst på plats i verksamheten, tillsammans med placeringen och någon som arbetar på Oasen.

– Alla parter behöver känna att behandlingsinnehållet är rätt och att de behov som föreligger kan mötas upp. Rätt matchning är superviktigt, säger **Caroline Karlsson**.

DET FINNS INTE siffror på förekomsten av samsjuklighet hos personer med beroende, eftersom det inte är något

som systematiskt utreds i Sverige. Men en studie från Linnéuniversitet visar att 67 procent av de flickor som finns på Maria-mottagningar runt om i Sverige har blivit utsatta för våld. 24 procent har blivit utsatta för såväl fysiskt som psykiskt och sexuellt våld.

– Den extrema våldsutsattheten leder till en ond spiral av destruktiva element. Våldet för ofta med sig skadad självkänsla, psykosomatiska sjukdomar och i många fall PTSD. Dessutom bär många på ofantliga sorger och förluster, säger **Caroline Karlsson**.

Hon syftar på den höga dödligheten i kulturen de lever i, många av deras närmaste är döda. Och de som har barn känner ofta en stor skuld över att inte kunna vara ►

” Vi bedriver en klinisk behandling, men det ingår också att bli sedd som människa. Dessa kvinnor är lika värdefulla som vem som helst.

Julen kan vara en tung tid för många kvinnor på Oasen. Vårdaren Julia Gabrielsson slår in julklappar som har donerats till hemmet.

den mamma de önskar.

– För att hantera ångest eller symtom av PTSD tar kvinnorna till droger. Det ger en tillfällig lindring, men försvårar såväl deras livssituation som PTSD på sikt.

Ändå är det i Sverige ovanligt att man, som på Oasen, behandlar beroende parallellt med trauma.

– Orsaken bakom ett missbruk kan se olika ut för män och kvinnor. Många gånger är behandlingarna utformade efter manliga normer. Men för dessa kvinnor är våldet så omfattande och svårt, att det inte går att hjälpa dem med

deras beroende utan att ta sig an våldet samtidigt, säger Caroline Karlsson.

På en whiteboardtavla i trapphallen är dagens schema uppskrivet. Mellan 8.30 och 15.30 varvas gruppterapi med fysisk och kulturell aktivitet och social träning. Kvinnorna lagar sin egen mat och städar med personalen. Att röra på sig och vara ute i naturen har god verkan mot depression.

– Det är viktigt att ha en tydlig struktur, att vara konsekvent och normalisera livet så mycket som möjligt. Vi har även utslussningslägenheter som en brygga till ett

självständigt liv.

Målet är att kvinnan ska ha funnit ett nätverk, sysselsättning och boende när hon skrivs ut.

– Vi vill att varje kvinna ska vara agent i sitt eget liv. Att de ska välja hur de vill leva och inte vara en slav under något eller någon, säger Caroline Karlsson.

NÄR OASEN GRUNDADES i början av 90-talet jobbade man med ett projekt kallat »Greta«. Det mynnade ut i den sessionsbaserade, psykoedukativa metod som idag används.

– Dessa kvinnor lever i en kultur där våldet är så normaliserat att man inte själv definierar det som våld. Vi försöker hjälpa dem att se vad våld är, att de inte är ensamma och att lyfta av dem skulden, att det inte har med beroendet att göra.

På Oasen används även metoder som Community Reinforcement Approach (CRA), motiverade samtal (MI), förlängd exponering och återfallsprevention. Man har även nyligen påbörjat arbeta med metoden Cope, genom en forskningsstudie som är kopplad till implementeringen av metoden på HVB-hem. Cope har tidigare bara använts inom öppenvården. Studien har möjliggjorts på grund av ett samarbete med **Markus Heilig**, professor och forskare vid Linköpings universitet. Metoden behandlar substansberoende och PTSD parallellt. Syftet är att hitta en stabil nykterhet och att minska symtom av PTSD. Resultaten inom öppenvården har varit goda och förhoppningarna är stora.

– Det ska bli oerhört spännande att få implementera detta i vår verksamhet och se om det även är tillämpligt på HVB-hem. Behandlingen kräver ordnade livsförhållanden för att man ska kunna följa upp sina möten regelbundet. Många av dessa kvinnor är i en för svår situation för det, men på Oasen kan vi hjälpa dem med den struktur de behöver.

” Det blir extra påtagligt runt jul att livet inte är så som de önskar.

VARJE KVÄLL MÖTS kvinnorna på boendet för en kvällssamling där var och en får berätta om sin dag, om hur de mår just nu och vad de tar med sig till morgondagen. Ibland sker det med hjälp av musik, då en väl vald låt

på Spotify får representera sinnesstämningen. De får också möjlighet att sätta ord på sina känslor med hjälp av en karta med ord. *Ängerfull, nöjd, speedad, destruktiv.* De jobbar ofta i grupp för att de ska finna styrka i varandra och bygga upp positiva relationer.

– Vi tror på brukarmedverkan. Här skulle inte tolvstegsprogrammet eller någon annan självhjälpsmetod fungera, där man ska dela med sig av sitt innersta och ta ansvar för det man har gjort. Dessa kvinnor är utsatta och det är där vi ska börja.

Smärta är en del av processen och ibland blir det sämre innan det blir bättre. Återfall händer, men kvinnorna är alltid välkomna som de är.

– Vi har en regel kring att de inte får ta in droger i huset, men vi kan inte kräva av dem att vara rena och ha nolltolerans kring återfall förrän vi har hjälpt dem att hantera sitt trauma.

STADSMISSIONEN LÄMNADE

ANBUD i den senaste upphandlingen om HVB-boenden som Linköpings och Norrköpings kommuners gemensamma upphandlingscenter skötte, men fick inget avtal. Anledningen är att upphandlingen inte gällde kategorin »kvinnor med substansberoende och våldsutsatthet«. Kvinnorna som lever med detta i dessa kommuner behöver därför förhålla sig till de tecknade ramavtal där andra HVB-hem finns att tillgå, men där vården inte är utvecklad specifikt för målgruppen.

– Individuella avtal kan tecknas, men vår erfarenhet är att så inte görs. Detta innebär att vi inte kan verka i vår närhet på samma sätt, vilket är Stadsmissionens absoluta vilja. Det drabbar framförallt vår målgrupp. Vi får acceptera att vi förlorade, men tycker att kommuner borde ställa som krav på sina HVB-hem att erbjuda särskild kombinationsvård för våldsutsatta kvinnor med substansmissbruk. Annars är det nästan ogjort arbete, säger Caroline Karlsson. ◀

LÄS MER

OM COPE-METODEN
I NUMMER 5/2017
AV ALKOHOL &
NARKOTIKA,
S. 32–34

